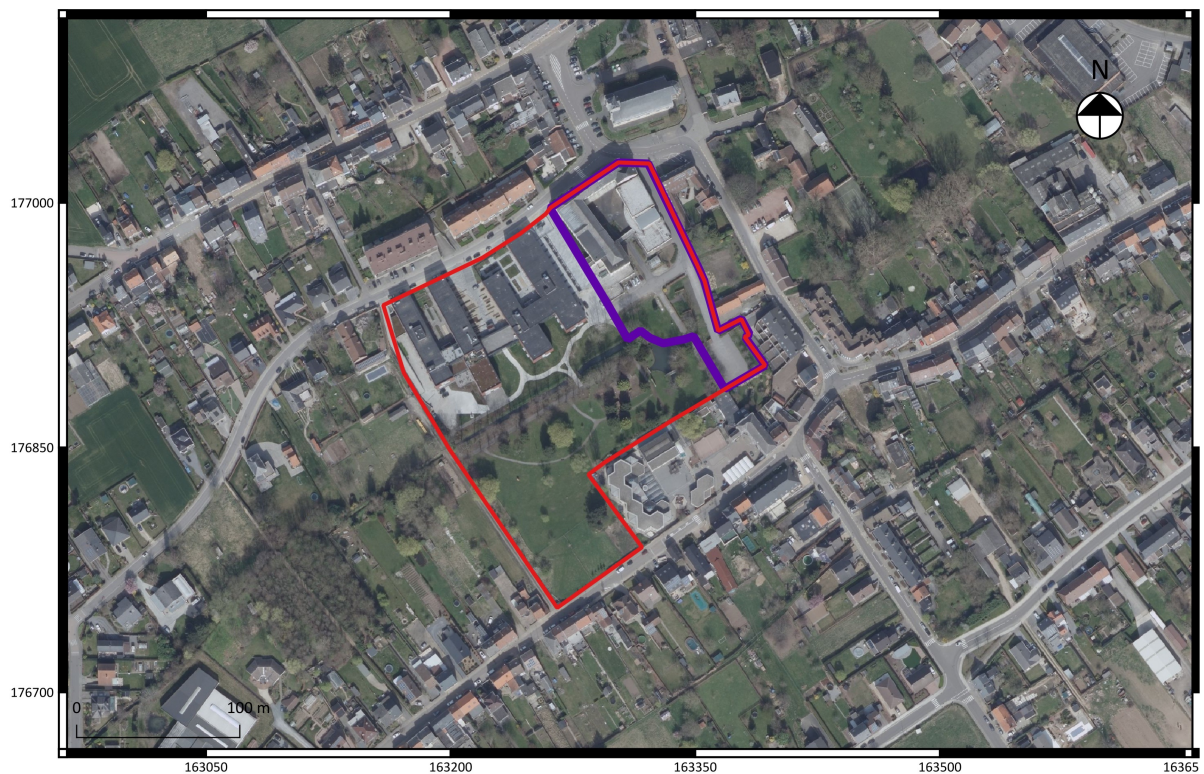


## Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Dorpsplein te Kortenberg



**Laurane Dupont**  
**Maarten Smeets**  
**Wouter Yperman**

Tienen, 2017  
Studiebureau Archeologie bvba

# **Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Dorpsplein te Kortenberg**

**Laurane Dupont  
Maarten Smeets  
Wouter Yperman**

**Tienen, 2017  
Studiebureau Archeologie bvba**



## Colofon

<b>Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Dorpsplein te Kortenberg</b>
--

<b>Initiatiefnemer:</b>	Vzw Woonzorgcentrum O.L.Vrouw van Lourdes
<b>Projectleiding:</b>	Maarten Smeets
<b>Erkend archeoloog:</b>	Vanessa vander Ginst
<b>Auteurs:</b>	Laurane Dupont, Maarten Smeets & Wouter Yperman
<b>Foto's en tekeningen:</b>	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba  
Bietenweg 20  
3300 Tienen  
[www.studiebureau-archeologie.be](http://www.studiebureau-archeologie.be)  
[info@studiebureau-archeologie.be](mailto:info@studiebureau-archeologie.be)  
tel: 0474/58.77.85  
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

## Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

### 2.1 Administratieve gegevens

Initiatiefnemer: Vzw Woonzorgcentrum O.L.Vrouw van Lourdes

Locatie: Dorpsplein, Erps-Kwerps, Kortenberg (fig. 3.1)

Bounding box: punt 1: x= 163159, y= 176752  
punt 2: x= 163393, y= 177025

Kortenberg, Afd. 2, Sectie B, percelen 176M, 156F (partim), 171T, 171W en 171V

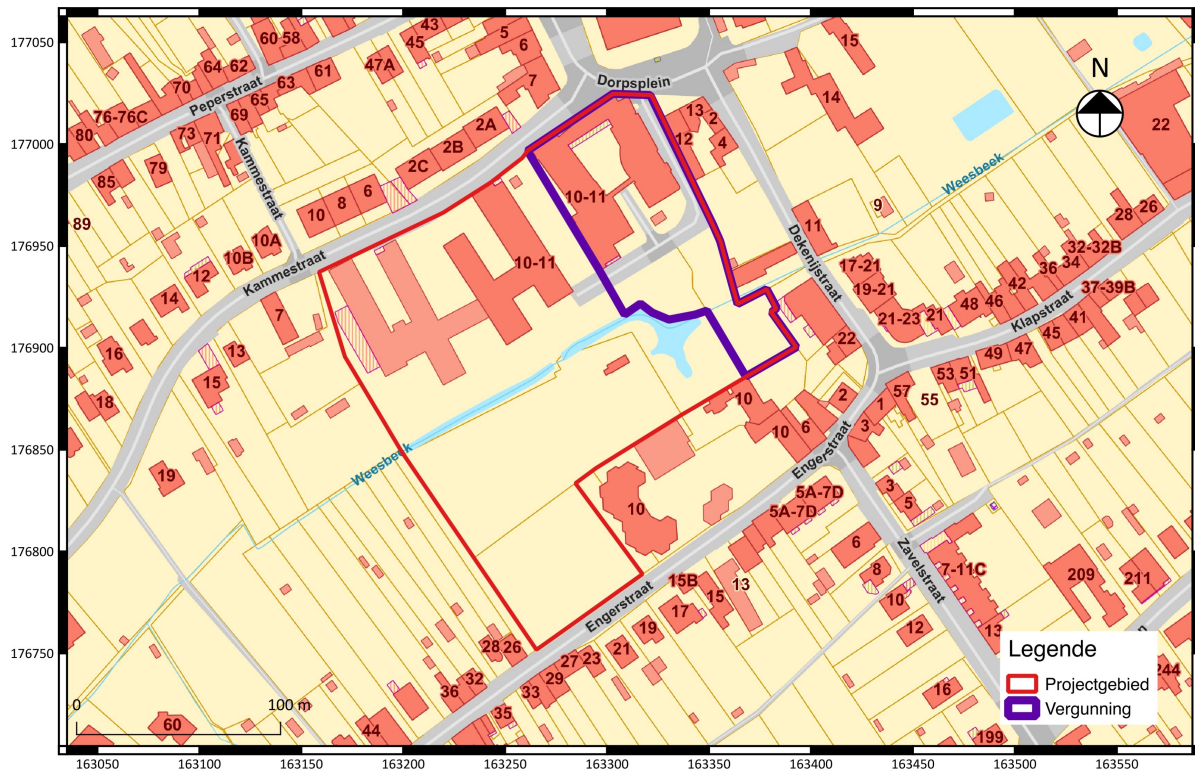


Fig. 3.1: Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (©CADGIS).

## 2.2. Gemotiveerd advies

De initiatiefnemer plant een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag voor de afbraak van het bestaand gebouwen ten behoeve van een nieuwbouw gefundeerd op palen gerealiseerd voor 45 assistentiewoningen. Hierbij moet rekening gehouden worden met de cultuurhistorische waarde van het huidige gebouw en de eenheid met de omliggende gebouwen van het Dorpsplein. De historisch meest waardevolle elementen werden in samenspraak met de gemeentelijke erfgoedcommissie geïntegreerd in het project. Zo zal de u-vorm overgenomen worden in de nieuwbouw en blijft de schil van de noordelijke vleugel (volume B, C en D) alsook de klokkentoren bewaard en waar nodig gerestaureerd. Verder zal het binnenplein heraangelegd worden en door middel van buitentrappen verbonden worden met het lagergelegen niveau. De nieuwbouw neemt een oppervlakte in van ca. 1579 m<sup>2</sup> en zal bestaan uit vier bouwlagen. Verder komt er onder beide zuidelijke uiteinden van de u-vorm een kelder met een oppervlakte van ca. 500 m<sup>2</sup> en een diepte van ca. 1 m onder het maaiveld. Om de stabiliteit te garanderen zal de fundering een diepte bereiken van - 13 m. Er wordt gewerkt met een paalfundering waarbij de tussenafstand tussen de rijen 3 m bedraagt en de tussenafstand tussen de palen 6 m. Ook de bestaande kelder van de noordelijke vleugel wordt weggehaald en vervangen door een paalfundering met een grid van balken die het gebouw, oud en nieuw, zullen dragen.

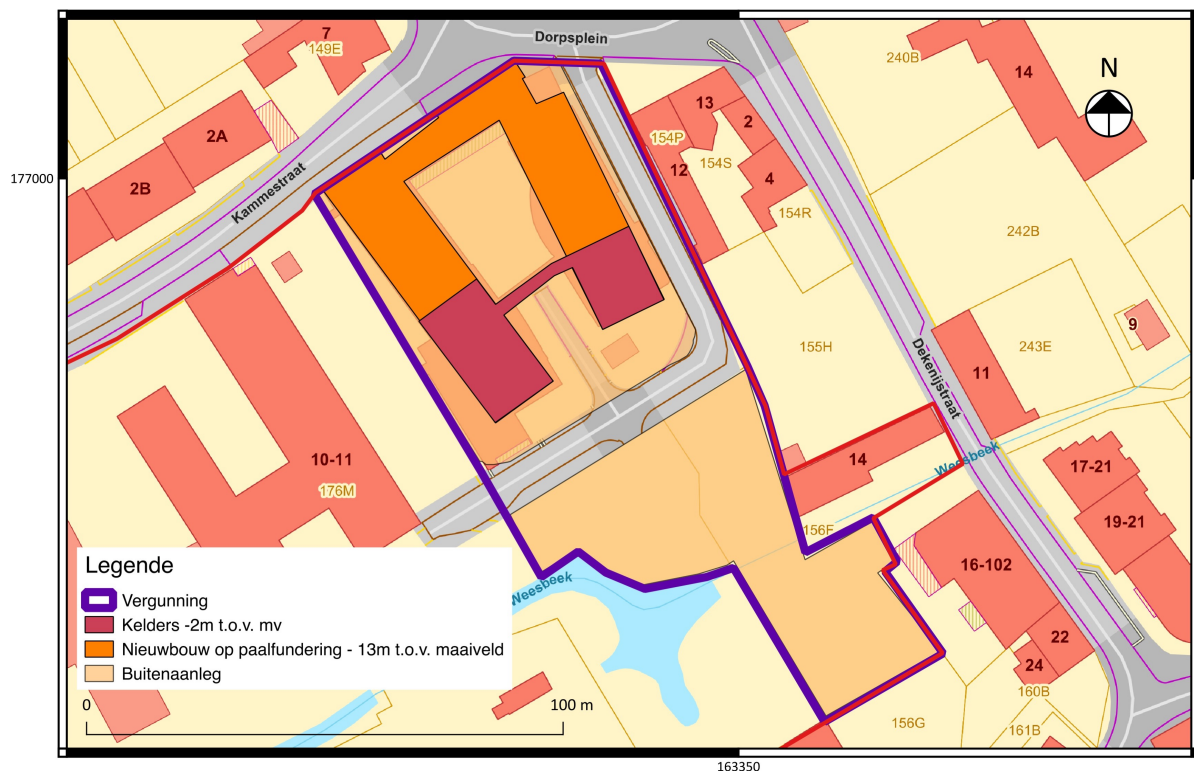


Fig. 3.2: Synthesepan met aanduiding van de geplande ingrepen

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is gebleken dat het projectgebied een intensieve bebouwingsgeschiedenis kent vanaf ten minste de 18<sup>de</sup> eeuw. Mogelijk is de vroegste bebouwing te dateren in de 14<sup>de</sup> eeuw, maar hier zijn echter nog geen concrete aanwijzingen van gevonden. In de late 19<sup>de</sup> en vroege 20<sup>ste</sup> eeuw zijn er verscheidene zeer intensieve bouw- en verbouwingcampagnes geweest. De huidige verbouwing dateert uit de 19<sup>de</sup> eeuw (noordelijke vleugel) en na 1959. Uit de gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris blijkt de omgeving van het projectgebied rijk aan archeologische waarden allerhande, gaande van de steentijd tot en met de Nieuwe tijd. Binnen een straal van 5 km rond het projectgebied werden waarden vastgesteld uit de metaaltijden en de Romeinse periode (gelegen in de periferie van de dorpskern van Erps), de middeleeuwen (voornamelijk geconcentreerd binnen de dorpskern van Erps) en de Nieuwe Tijd. Besluitend kan bijgevolg gesteld worden dat het projectgebied een potentieel bevat voor archeologische waarde gaande van de steentijd tot en met de Nieuwste tijd, met een verhoogde verwachting voor sporen vanaf de 14<sup>de</sup> eeuw (dorpskern) en dit zowel ondergronds als in het opgaand muurwerk. Gezien de diepfundering voor de plaatsing van de nieuw te realiseren gebouwen op dezelfde locatie als het huidige gebouw is er sprake van verstoringen van eventuele archeologische relevante bouwfases en onderliggende archeologische waarden. Verder onderzoek is aangewezen voor dit terrein.

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

<b>Methode</b>	<b>Opportuin</b>	<b>Motivering</b>
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft geen verwachting gecreëerd voor het specifiek aantreffen van een prehistorische artefactensite.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Het terrein is op dit moment grotendeels verhard

		en bebouwd, waardoor deze methode momenteel niet kan worden gebruikt.
--	--	---

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkendend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille van de situering van het terrein in een stadscontext met de verwachting dat er een complexe verticale strategie aanwezig is, is eerder een proefputtenonderzoek dan wel een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Met deze methode wordt voornamelijk gepeild naar de dikte van het archeologisch bodemarchief. Hoewel deze methode een schadelijke impact op het bodemarchief heeft, is de impact ervan geringer dan deze van proefsleuven. Deze

		<p>onderzoeksmethode is bovendien nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de eventuele aanwezigheid van een archeologische site op het terrein.</p>
--	--	---

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Aangezien het projectgebied zich binnen een historische stadskern situeert en volumes D, C en B, potentieel oplopend tot de 12<sup>de</sup> eeuw, deel uitmaakten van de bebouwing van de zuidelijke wand van het dorpsplein dient deze zone te worden beschouwd als een zone met complexe verticale stratigrafie. Gezien de mogelijkheid op waarden uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd wordt een vooronderzoek gehanteerd dat bestaat uit proefputten.

Het proefputtenonderzoek kan doorgaan indien het terrein ontdaan is van alle nodige bebouwing, met uitzondering van de schil van volume B, C en D.

Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing zal plaatsvinden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning, kan het vooronderzoek enkel in uitgesteld traject uitgevoerd worden.

## **2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem**

### 2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Er wordt specifiek gekozen voor proefputten om na te gaan hoeveel archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied dat gelegen is binnen het historisch dorpscentrum van Erps.

Mogelijk kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveau's?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?



- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn er nog sporen aanwezig die te relateren zijn met de bebouwing op de Ferrariskaart? Of vroegere bebouwingsfasen?
- Is er een relatie met de aangetroffen contexten ter hoogte van de dorpskern?

Aangezien vrijwel de volledige oppervlakte van het vergunningsgebied (7526 m<sup>2</sup>) ontwikkeld wordt, wordt de volledige zone geselecteerd voor het vooronderzoek met ingreep in de bodem (fig. 2.2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

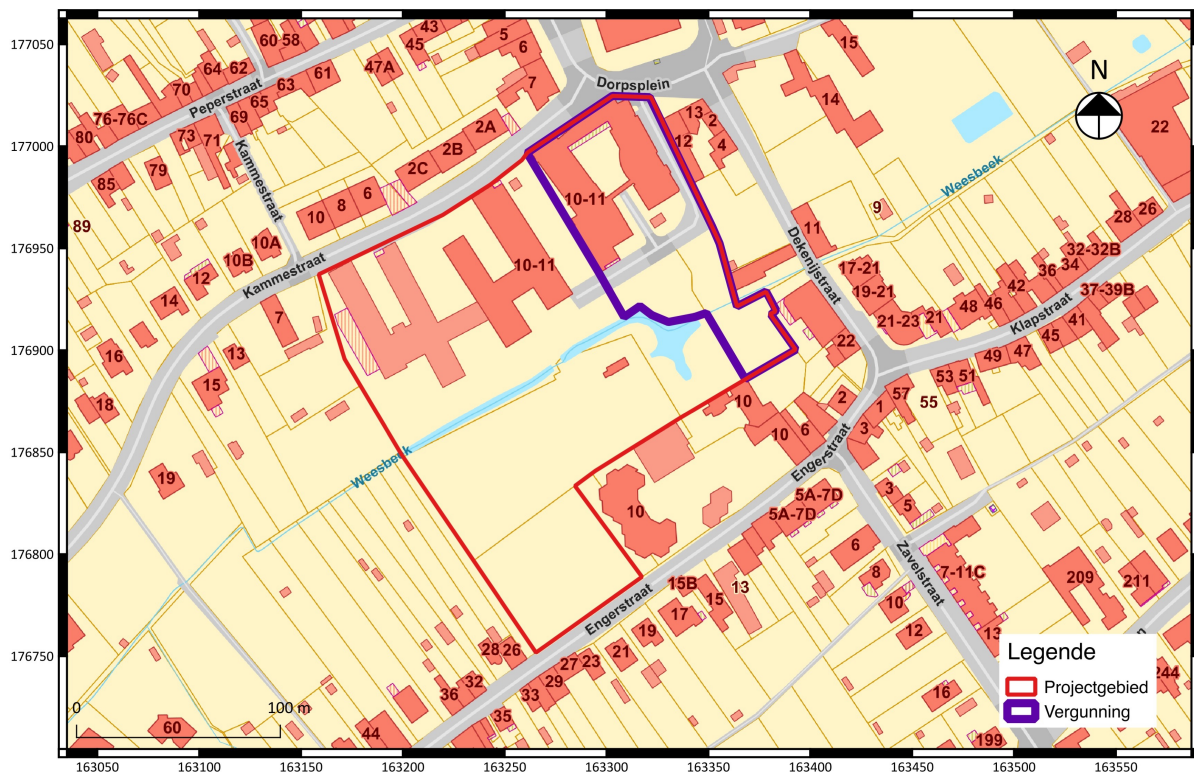


Fig. 2.2: Synthesepan met aanduiding van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek (groen).

---

### 2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, de aanleg van proefputten, is hoofdstuk 8.6 van de Code van de Goede Praktijk (CGP) van toepassing. Het doel van deze strategie is om uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Er wordt geopteerd voor proefputten aangezien het projectgebied deel uitmaakt van het historisch dorpscentrum van Erps en over een complexe stratigrafie beschikt. Met proefputten wordt beoogd een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones.

Hierbij wordt geopteerd om de proefputten in te plannen op basis van de gekende historische bebouwing waarbij getracht wordt de oudste bebouwingsfasen met daaropvolgende bebouwingssequentie te vatten (fig. 2.3). Omwille van praktische aspecten zoals snelheid, efficiëntie en beperking van de verstorende impact wordt gekozen voor proefputten van 2 m x 2 m. Indien nodig geacht voor de veiligheid of om de omvang van de put evenredig te verhouden houden tot de diepte van het aanlegvlak kan en moet deze put groter aangelegd worden.

Er worden twee proefputten aangelegd ter hoogte van de vroegste bebouwing (volume B en C), buiten de nog in gebruik zijnde kelder van volume C. Een derde proefput wordt op het binnenplein aangelegd waar de zuidelijke arm van het gebouw uit fase 3 lag, ter hoogte van de geplande hemelwaterput (om de impact op het bodemarchief tot het minimum te beperken). Tenslotte wordt een laatste proefput aangelegd ter hoogte van de meest zuidelijke hemelwaterput.

De proefputten die worden aangelegd binnen de grenzen van volume B en C dienen manueel uitgediept te worden na het opbreken van een deel van de huidige vloer. Bij het uitgraven van de putten dient uiteraard wel rekening gehouden te worden met de stabiliteit van de bebouwing. De twee overige proefputten worden machinaal uitgegraven met een voldoende zware graafmachine met een tandenloze bak.

In iedere proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de erkend archeoloog. Alle sporen worden gefotografeerd en (digitaal) ingetekend met landmeetkundige precisie. In het geval van diep uitgegraven contexten (bv. waterputten) worden de uitgravingsdieptes door middel van boringen achterhaald. De aanlegvlakken en individuele sporen worden gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Per proefput wordt minstens één profielwand opgeschoond en gedocumenteerd in functie van de evaluatie van de stratigrafische opbouw.

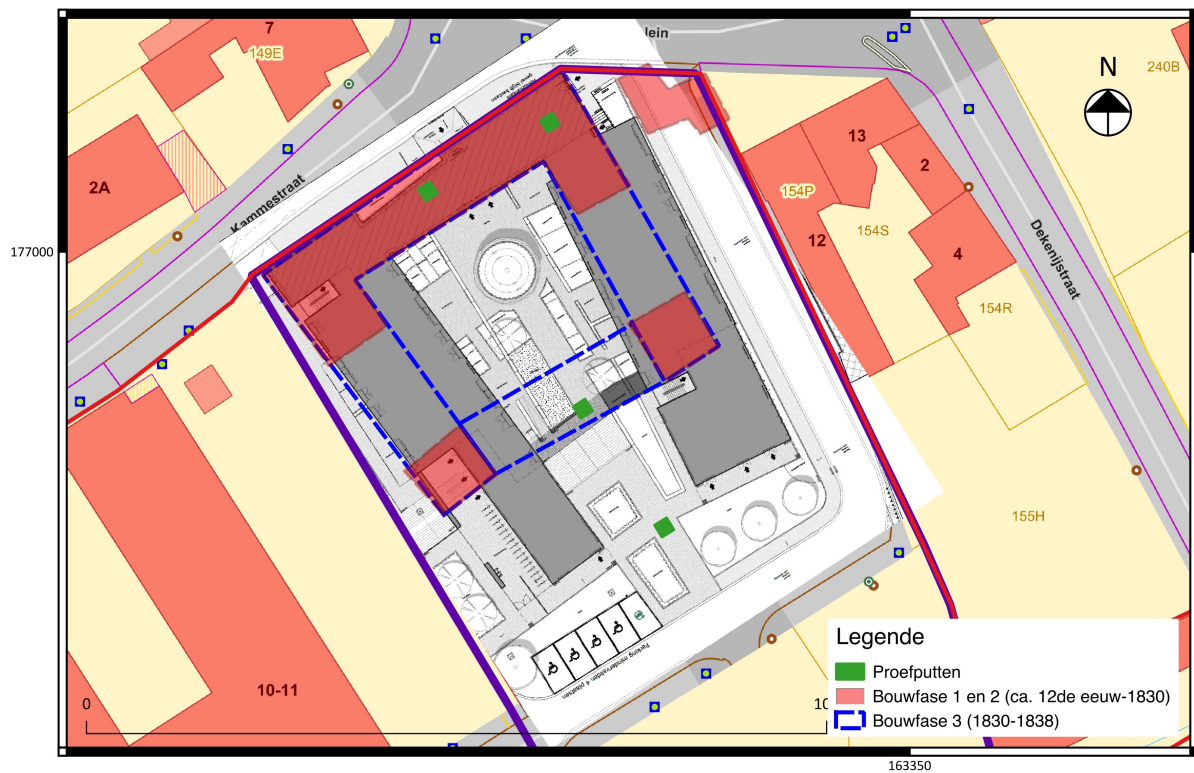


Fig. 2.3: Projectie van de voorgestelde proefputten op het recentste inplantingsplan.

### 2.3.3 Voorziene afwijking ten aanzien van de Code Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen tegenover de Code Goed Praktijk voorzien. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat het toch opportuun is om af te wijken van de Code Goede Praktijk, dienen deze afwijkingen voldoende onderbouwd gestaafd te worden in het verslag van resultaten.